

**КОНСУЛЬТАЦІЯ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ
НА ТЕМУ**

**«Музичне виховання
й корекція мовлення дошкільників
засобами дитячого фольклору »**

**Підготувала
Керівник музичний
Наталія Пупко**

Чи помічали ви, що слухаючи музику, діти мимоволі починають рухатися в такт, мугикати та підспівувати? Саме таке природне поєднання музики, рухів і слів лежить в основі музичної логоритміки – сучасної освітньої технології, що допомагає розвинути музичні здібності та мовлення дошкільнят, а також пришвидшити подолання мовленнєвих порушень.

МУЗИКА І РИТМ ЯК ЗАСОБИ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Кожен віковий період у житті дитини є фундаментом для наступного й відзначається провідними реакціями і змінами, що визначають її розвиток на певному етапі та створюють передумови для того, що слідує за ним. У вихованні малят від самого початку важлива роль відводиться формуванню чуття ритму. Як відомо, людина осягає зміст музики в різних видах музичної діяльності, починаючи зі слухання творів. Але найбільш активним музичне співпереживання стає в процесі виконавської діяльності, яка створює природні передумови для формування музично-ритмічного чуття.

Завжди актуальними залишаються педагогічні концепції Марії Монтессорі, яка обґрунтувала систему музичного виховання дошкільнят, що базується на сенситивних періодах у розвитку дитини. Нагадаємо деякі основні її положення.

На думку М. Монтессорі, кожна психологічна функція і здібність має свій оптимальний період розвитку. Якщо ж цей період втрачено, то відповідні навички та здібності формуються важче і значно менш ефективно. Розподіливши процес музичного виховання дошкільника на три етапи (слухання, розвиток метроритмічного чуття, розвиток гармонійного і мелодичного слуху), М. Монтессорі розробила особливі дидактичні та наочні матеріали, створила методику використання в дитячих садках найпростішого музичного інструментарію.

Під час слухання музичних творів ми нерідко помічаємо власні свідомі або несвідомі рухи головою, руками, ногами, несподівані реакції мовленнєвого, дихального апаратів, що відображають ритм музики. Це відбувається завдяки дії феномена синхронізації з ритмом музики серцевого ритму і дихання, яку забезпечує вегетативна нервова система. А формування ритмічних рухів і ритмічно-мовленнєво-рухових навичок справляє вагомий вплив на правильну звуковимову!

Використання рухів під час сприймання музики – ефективний прийом активізації усвідомлення дітьми характеру мелодії, якості звуковедення (плавного, чіткого, уривчастого), засобів музичної виразності (акцентів, динаміки, злетів падінь мелодії, темпу, ритмічного малюнка тощо). Ці властивості музики можна моделювати за допомогою рухів рук, танцювальних і образних рухів.

Л. Баренбойм розглядає рух як прояв емоцій, пов'язаних з музичним образом. Танці, музичні ігри, рухово-ігрові вправи різного характеру допомагають дитині осягнути зміст музики, опанувати її непросту мову. Отже, завдяки музично-ритмічним рухам розвивається не лише тіло дитини, а й її музичні здібності.

МУЗИЧНА ЛОГОРИТМІКА

Одним із важливих видів музичної діяльності, у яких зміст та характер музики передаються в рухах, є ритміка. *Основою ритміки є музика, а різноманітні фізичні вправи, танці, сюжетно-образні рухи використовуються як засоби більш глибокого її сприймання і розуміння. Важливо пам'ятати, що фундаментом ритміки є нерозривність музики й рухів.*

Ритміка (від грец. *rhythmikos* – рівномірний) – система фізичних вправ під музику. Виконання під музику бігу, стрибків, танцювальних та імітаційних рухів тощо стимулює пам'ять, увагу, сприяє формуванню музично-ритмічного чуття та здорової емоційності.

У 30-х рр. XX ст. була створена **логопедична ритміка** для корекції мовленнєвих порушень, насамперед заїкання (*В. Гіляровський, Н. Власова*). Сьогодні вона є обов'язковим компонентом корекційної методики подолання заїкуватості, а також застосовується для корекції загальної недорозвиненості мовлення, фонетико-фонематичних порушень (*Л. Федорович, Я. Пицалка*).

Музична логоритміка базується на системі музично-ритмічного виховання, запровадженій на початку XX ст. швейцарським педагогом і музикантом Емілем Жаком-Далькрозом. Педагог був переконаний, що заняття з ритміки необхідні всім дітям, позаяк вона розвиває чуттєво-образне сприйняття музичних творів, уяву, формує вміння виражати себе в рухах.

Музична логоритміка – це система вправ, що передбачає виконання дітьми під музику рухів у супроводі ритмічного мовлення чи співу.

Завдання, які допомагає розв'язати музична логоритміка:

- *оздоровлювальні* (розвиток дихання, загальної, дрібної та мімічної моторики, зміцнення кістково-м'язового апарату, формування правильної постави, ходи, граційності рухів);
- *освітні* (уміння зосередити слухову, зорову, тактильно-вібраційну увагу, розвиток слухової й зорової пам'яті, координації рухів, рухової реакції на звукові та зорові подразники, уміння переходити від однієї діяльності до іншої, засвоєння елементарних музично-теоретичних знань);

- *виховні* (сприяння розумовому, моральному, естетичному, трудовому вихованню, розвиток художньо-творчих здібностей, відчуттів, формування морально-вольових якостей, почуття відповідальності);
- *корекційні* (коригування, подолання мовленнєвих та психомоторних порушень).

Комплексний вплив музично-логоритмічних вправ обов'язково, хоч іноді й опосередковано, гармонізує мовленнєве дихання, сприяє зміцненню м'язів, формуванню фонематичної системи, розвитку темпоритмічних і мелодико-інтонаційних характеристик мовлення, уміння поєднувати рухи мовлення, підпорядковувати їх єдиному ритму.

Отже, вправи з музичної логоритміки мають бути обов'язковою складовою системи занять з розвитку мовлення, музичальності, також формування музичних здібностей, навичок співу, музично-ритмічних рухів.

Плануючи заняття з музичної логоритміки, необхідно завжди керуватися принципами комплексного підходу, враховувати психологічні особливості кожної дитини. Необхідно пам'ятати також, що такі заняття супроводжуються значним емоційним та фізичним навантаженням. Тому необхідно нейтралізувати небажані наслідки цього процесу (перевтома, збудження, знесилення тощо) шляхом частоті заміни видів діяльності.

В основі занять музичної логоритміки лежить музика. Якщо твір не дарує дітям естетичної насолоди, він не зможе справити на них суттєвий виховний вплив. Для стимулювання інтересу дітей до музики необхідно моделювати творчі ситуації на кожному етапі спілкування з музичними творами, застосовувати педагогічні прийоми, що сприятимуть виникненню позитивного емоційного ставлення до теми заняття.

Ефективність формування музичних здібностей дітей багато в чому залежить від особистості вихователя, його здатності змоделювати творчу ситуацію на занятті, виразності та емоційності його мовлення, уміння обрати доступну форму спілкування, «бути поруч», бути фасилітатором (від лат. *Facilitate* - полегшувати) – не втручатися, не вчити, не наставляти, а йти за дітьми з бажанням зацікавити їх навчальним матеріалом.

ДИТЯЧИЙ МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ОСНОВА ЗАНЯТЬ З ЛОГОРИТМІКИ

Обов'язковою складовою роботи, спрямованої на підготовку спільної музичної діяльності, стає ознайомлення з різноманітними формами дитячого фольклору та виконання його складових у формі співу з рухами, таночків, розучування українських народних рухливих ігор, організація музично-ритмічних вправ,

музичних етюдів, спрямованих на створення виразних образів, участь у театралізованій, музично-логоритмічній діяльності тощо.

Заняття мають бути ретельно підготовлені. Поряд з усвідомлюваними процесами в ході сприймання музики виникають і несвідомі психічні реакції. Тому в роботі з дітьми важливо використовувати спеціально дібрані музичні твори, які, впливаючи на їхню ефективну сферу, здатні розвивати вищі психічні функції – мислення, волю, мотивацію. Саме такими є **зразки дитячого музично-ігрового фольклору**, що завжди був невід'ємною складовою практичної народної педагогіки.

Найкращим матеріалом для роботи з дошкільнятами є колискові пісні, заклички, колядки, щедрівки, веснянки, приказки, лічилки, дражнилки, скоромовки тощо. Виконуючи їх, діти стають творцями найпростіших мелодій, що активізує музичне мислення, а обрядові фольклорні тексти стимулюють роботу уяви.

Очевидним є позитивний вплив співу на **фізичний розвиток дітей**. Він сприяє зміцненню легенів, стимулює кровообіг, впливає на загальний стан організму; розвиває координацію голосу і слуху, удосконалює дитяче мовлення; формує емоційну чутливість, музичні здібності малят (ладове чуття, чуття ритму тощо). На думку лікарів, спів є кращою формою дихальної гімнастики.

Рухливі ігри, побудовані на матеріалі українського фольклору, донині не втратили своєї актуальності й можуть використовуватись у роботі дітьми.

Основне завдання цілеспрямованої взаємодії вихователя й дітей – **накопичення у вихованців емоційних вражень**. Метою має стати прищеплення дітям інтересу до музично-логоритмічних занять, пропонованого музично-ігрового матеріалу (в нашій методиці – українського дитячого музичного фольклору), стимулювання бажання добре виконувати поставлені завдання, гарно й чітко промовляти слова в піснях, скоромовках, музично-ритмічних рухах тощо.

Український дитячий музичний фольклор, на нашу думку, виконує багато функцій: психологічної розрядки, трудового виховання, пізнавально-виховну, комунікативну, мотиваційно-виховну, здоров'язберезувальну, терапевтичну, гедоністичну тощо.

Повторення римованих рядків привертає і концентрує увагу дитини, розвиває логічне мислення, сприяє оволодінню мовленням. Звукосполучення, які дітям найважче засвоювати, у яких багато шиплячих, свистячих, сонорних, раз у раз чуються в дитячих пісеньках. Їх вивчення допомагає подолати мовленнєві труднощі.

У своїх рекомендаціях щодо визначення музичного матеріалу для занять Г. Волкова зазначає, що дітей особливо приваблюють пісні, «характерними ознаками яких є кумедність, ритмічність, захопливість», а також «веселі, задержуваті, жар- тівливі пісні».

Часом неймовірно, але завжди наповнені людськими почуттями події, які описуються в традиційному українському дитячому музичному фольклорі, спонукають дітей фантазувати, поринати у вигаданий світ, розвивають образне мислення.

Доцільним навіть необхідним для розв'язання завдань музичного виховання малят, зокрема й із порушеннями мовлення, є використання на заняттях з музично-логопедичної, а також логопедичної й фонетичної ритміки фольклорного матеріалу. Це вправи на диференціацію різних звуків, звуконаслідування, промовляння жартівливих чистомовок, повторення почутого, відгадування загадок, співання розспівок і пісень, проговорювання або проспівування скоромовок і, звісно, музично-ритмічні ігри, таночки тощо.